

DOSYA/DERLEME**TOPLUMSAL MÜCADELELERDE
YENİ BİR AÇILIM: SU MÜCADELELERİ**

Selim YILMAZ*

Giriş

Canlı yaşamın olmazsa olmazı olan suya erişim için mücadele, çatışma ve savaşlar ilk çağlardan beri özellikle insanın toprağı işlemeye başlamasından itibaren yaşanmaktadır. Tarih boyunca su için yaşanan çatışmaların toplumların egemen güçleri ya da yönetim erkini elinde bulunduranlarının kendi aralarında yaşanmış çatışma biçimlerinden oluştuğu tespitini yapmak pek de yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz bu durum, tarihte, toplumların su konusunda egemenlere karşı savaşmak için bir nedenlerinin olmadığı biçiminde algılanmamalıdır. Diğer yandan, yıllarca toplumların gerek gündelik yaşam gerekse geçimlik tarımda kullanım değeri olarak ihtiyaç duydukları suya erişimlerdeki kısıtlamalar, gerçekte, egemen güçlere karşı bir toplumsal mücadeleyi gerektirdiği halde böyle olmamış, yalnızca küçük yerelliklerdeki, kolayca bastırılabilen isyan ve sivil itaatsizliklerle sınırlı kalmıştır. Suyun -o dönemde- sürekliliği olan bir doğal kaynak konumunda olması, kıtlığı ve bolluğunun doğrudan iklimlerle de açıklanabilirliği, dünya ve yaşanan coğrafyalara dair bilgilere erişimin bugünkü kadar yaygın ve hızlı olmayışı bu tepkilerin genişlemesi ve ortaklaştırılmamasının nedenleri arasında sayılabilir.

Örneğin 19. yüzyılda Avrupa'da kaynağın yeterli bollukta olması dolayısıyla toplumun suya erişimini olumsuz etkilemeyen kapitalist süreçlerin hiçbir muhalefetle karşılaşmadan uygulandığı bilinmektedir.

19. yüzyılda Avrupa'nın Londra, Paris, Milano, Berlin, Viyana, Budapeşte gibi büyük kentlerinde su dağıtım işi kapitalist ve liberal modele göre kurulmuş anonim şirketlere verilmiş olduğu halde buna karşı bir toplumsal muhalefet yükselmemiştir (**Kazgan ve Önal, 1999**). Diğer yandan, Haydar Kazgan ve Sami Önal'ın İstanbul'da Suyun Tarihi başlıklı çalışmasında vurguladıkları, suyu özel şirketlere devreden Avrupa devletlerinin su fiyatlandırma konusundaki yetkilerden vazgeçmemiş olmaları da, toplumsal muhalefetin oluşmama nedenleri arasında düşünülebilir. Günümüzde ise, 19. yüzyıl Avrupa'sındakine benzer özelleştirmelerin gündeme geldiği bütün ülkelerde yeni yeni gelişmekte olan su mücadelelerinin yarattığı muhalefet odaklarının en azından bir bölümünde ana eğilimin, su için mücadelenin egemenlere karşı verilmesi gerekliliği ve zorunluluğunun algılanmaya başlanması olarak ortaya çıkması dikkat çekicidir. Bu algılama farklılığı, oluşmaya başlayan yeni muhalefetin mücadele biçimleri ile eski su çatışmalarını birbirinden ayıran en temel özelliklerden biridir. Artık suyun kaderini belirleyecek çatışmaların yalnızca egemenler arasında değil, geniş toplumsal katmanlarla egemenler arasında da yaşanacağını öngörmek yanlış olmayacaktır.

Günümüz dünyasında suyla ilgili kaygı ve gerilimler, ağırlıklı olarak geçimlik tarım yapan çiftçiler ile evsel kullanım suyuna erişimi tehlikeye düşen düşük gelirli emekçi kesimler içinde artmaktadır. Suya erişmek için oluşan muhalefetler, özellikle sanayi devriminden başlayarak hızla gelişen teknolojiler yardımıyla çeşitlenen meta üretimi ile aşırı üretim ve su kullanımındaki ağırlığın tarımdan endüstriye doğru

*Su Politik Çalışma Grubu Üyesi

kaymaya başlamasıyla tarım ve evsel kullanıma tahsis edilebilecek suyun azalmasından ciddi bir biçimde etkilenmektedirler. Geç kapitalistleşmiş ülkelerde suya erişim kaygısı duyanların bu ülke nüfuslarının %70-90'ını oluşturduğu göz önüne alındığında suyun özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesine karşı oluşan ya da gelişen muhalefet hareketlerinin mücadele biçimleri ve talepleri değişiklikler göstermekte ve artmaktadır.

1990'ların ortalarından itibaren dünyada kapitalizmin uluslararasılaşmasına (küreselleşme) karşı oluşan muhalefetin gündemine, ilk kez 2000 yılında GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının ikinci tur müzakereleriyle birlikte giren "su için mücadele" başlığı, ilk birkaç yıl boyunca pek fazla dikkat çekmemiştir. Bunun nedenlerinin başında GATS Anlaşmasının bütününde olduğu gibi, Kanalizasyon, Su ve Temizlik Hizmetleri başlığında düzenlenen maddede özelleştirmeden hiç söz edilmeyişi, asıl vurgunun "ticarileştirme" kavramına yapılması ve bunun yarattığı yanılısamanın ya da o dönemde su konusunun yeterince anlaşılammış olması gelmektedir.

Dünyadan Mücadele Örnekleri

Su mücadelelerinin dünya ölçeğindeki ilk ateşleyicisi ve en önemli ilk mücadele örneği Bolivya'nın Cochomamba bölgesinde, suyun yereldeki su kurumunca bir ABD-Hollanda ortaklığı olan Bechtel şirketine satışı ile ivme kazanmıştır. Cochomamba bölgesinde yaşayanların suya erişim için verdikleri mücadeleyi, kazanımlarını ve bugün gelinen aşama çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aktarılmaya çalışılacaktır.

Dünyadan mücadele örneklerine yer vereceğimiz bu bölümde toplumsal mücadeleleri biri farkındalığı arttırmak, diğeri ise doğrudan eylem (direct action) olmak üzere iki alt başlıkta ele alınacaktır.

Farkındalığı arttırmaya dönük mücadeleler

Su dağıtımının kamusal denetim alanının dışına çıkarılmasının toplum sağlığı üzerinde yaratacağı tahribatın geniş toplumsal kesimlerce bilinmesi ve içme suyunun metalaşmasına karşı bir bilincin oluşturulmasını hedefleyen bu tarz mücadeleler genellikle basın, yayın ve görsel medya araçları ile yüz yüze toplantılar üzerinden yürütülmektedir.

İngiltere: Musluk suyunda klor oranının yükselmesiyle hastalıklı bebek doğum oranlarındaki artış arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bilimsel çalışmalara yoğunlaşan su aktivistleri, sudaki klor miktarının en fazla olduğu bölgelerin su kalitesinin çok düşük, kirlilik oranının çok yüksek olduğu bölgeler olduğu tespitini yapmaktadırlar. Suyun kamusal bir denetim olmaksızın özel sektör tarafından verilmesinin hem sulardaki kirlenme hem de buna bağlı olarak klorlama seviyelerinin artma risklerini barındırdığını

örneklerle ortaya koyan su aktivistleri, İngiltere'de su özelleştirmeleri sonrasında pek çok bölgenin sularındaki klor düzeylerinin Filipinler için belirlenmiş limitlerin üzerinde seyrettiğini tespit etmişlerdir (Macfarlane, 2008).

G. Afrika: Bilinç ve farkındalığı arttırmayı amaçlayan mücadele örneklerinden ilki su ve sağlık ilişkisinin en çarpıcı örneklerinden birini oluşturan Güney Afrika Cumhuriyeti Ukhahlamba bölgesinde yaşananlardır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Kuzey Doğusundaki Ukhahlamba Bölge Belediyesi maliyeti yüksek gerekçesiyle 2007 Ekim ayında su arıtma faaliyetlerini gizlice durdurdu ve bunu bölge halkına duyurma gereği bile duymadı. Bunun bilgisi ilk kez 2008-Nisan ayının ortasında düzenlenen dışarıya kapalı bir toplantının gizli tutanaklarında Hükümetin kendi için hazırladığı resmi raporlarda yer aldı. Ekim 2007-Şubat 2008 arasında resmi kayıtlara göre 2000 kişi ishal şikayeti ile hastanelere başvurdu ve son üç ay içinde de kirliliğe suyunu içen 80 çocuk ishalden kurtulamayarak yaşama veda etti. Ukhahlamba Bölgesinde Ocak-2008'de düzenlenen Dusi Canoe koşusundan birkaç gün sonra yarışa katılanların %40'ı da ishal şikayeti ile bölgedeki hastanelere akın etti. Yarışın yapıldığı Msunduzi nehrinde yarıştan dokuz gün önce yapılan su analizlerinde tespit edilen mililitre başına bakteri sayısının 115 000 çıktığı, normal kabul edilen değerler düzeyinin ise yalnızca 100 ila 1000 arasında olduğu ve yine Ekim 2007'de Bölgedeki 294 devlet baraj ve göletinin 160'unda sağlık standartlarının son derece kötü olduğu duyurulmuştu. Bütün bu yaşananlardan sonra bugün tüm bölge suyu bir arıtma tesisine bağlanmış durumda ve bu arıtma tesisinden geçirilerek şehirlerin su dağıtım şebekesine verilmeye başlandı. Ülkede su hakkı kampanyaları yürüten aktivistler, bir yandan gizli tutanaklara erişerek diğeri yandan da raporlar arasındaki bağlantıları kurarak suyun metalaşmasının olası sonuçlarını topluma gösterdi. Ayrıca bu bölgenin Kilimanjaro dağlarının güneyinde bulunduğu ve Safari Turlarının da yapıldığı önemli bir turistik bölge olduğu da gelen bilgiler arasında (Mail Guardian, 2008).

Ukhahlamba süreci, günümüz Ankara'sında da Kızılırmak nehrinin suyunun su dağıtım sistemine bağlandığının halktan 20 gün boyunca gizlendiğini ve Büyükşehir Belediye başkanının hiçbir sağlık sorunu ile karşılaşmadığı yönündeki açıklamalarını çağırıştırılmaktadır. Bugünlerde Ankara halkı, suyun temiz olduğuna çelişkili ve yetersiz analiz raporları ile resmi olarak ikna edilmeye çalışılmaktadır. Ukhahlamba'da yaşananlar, Ankara Büyük Şehir Belediyesi'nin, toplum sağlığını yok sayan bu davranış biçiminde yalnız olmadığını, temiz suya erişim için gerekli arıtma sistemlerinin kurulması ve işletilmesi maliyetinin pahalı olduğu öne sürülerek başka ülke ve bölgelerde de benzer uygulamaların yapıldığını göstermektedir.

ABD: Temiz suya erişim konusunda yaşanan olumsuzluklardan başka temiz su temini konusunda sorumlu olan kamu kurumlarını zorlamak için çeşitli ülkelerde plastik şişe ve damacanalara satılan sulara karşı da tepki ve eylemlilikler artmaya başlamıştır. Örneğin ABD'nin Missouri Eyaleti St.Louis şehrindeki bir hastane, şişelenmiş sudan vazgeçerek çeşme suyuna geri dönmeye karar vermiştir. Hastane yönetiminin çevre ve toplumsal duyarlılığa destek olmak için aldığı bu karar toplam dört eyaletteki 20 SSM Hastanesinde 1 Haziran 2008 tarihinde başlamıştır. Karara göre, söz konusu bu hastanelerde ne sebil tarzı su makinelerinde ne de kafeteryalarında şişelenmiş veya damacanalardan su kullanılmayacaktır. Hastalar ve yakınlarının kafeteryalardaki çeşmelerden kağıt bardaklarla su alabileceği belirtilmektedir. Benzer şekilde hastane çalışanları da geri dönüşümlü bardaklarla su kullanmaya teşvik edilecektir (**Jim Salter, 2008**).

Kanada: Benzer bir uygulama da Ottawa'daki Carleton Bölge okullarının Yönetim Kurulunun aldığı bir kararda görülmektedir. Carleton Bölge okullarına bağlı 150 okulda şişelenmiş suyu yasaklamak için çalışmalar yürütülmektedir. Waterloo Bölge Yönetimi'nin kısa süre önce aldığı şişelenmiş su kullanma yasağı ve Toronto Yönetiminin 560 okulda benzer bir yasağın başlatılabileceğini duyurması, Kanada genelinde umut verici yeni bir eğilimin başladığı şeklinde yorumlanmaktadır (**Barlow, 2008**).

Kanada'daki benzer bir başka uygulama da Bass, Berry & Sims adlı şirket tarafından başlatıldı. Şirket yöneticisi olan J. Philips'in müşterileriyle yaptığı geniş katılımlı bir toplantının ardından bütün plastik su şişelerini toplayıp evine götürdüğü ve dönüştürmek için biriktirdiği diğer plastiklerin yanına koyduğu bildirilmektedir. Şişe suyu içiminin yasaklandığı firmada, üzerinde firma logosu bulunan kağıt bardaklar kullanılmaya başlanmıştır (**Knopper, 2008**).

Yine Kanada gibi dünyada temiz ve nitelikli içme suyunun en fazla olduğu bir ülkede halkın içilebilir nitelikte ve banyo yapılabilecek temizlikte su için mücadele etmek zorunda bırakılması sivil Halk Su Konseyleri tarafından kabul edilemez bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ülkelerindeki durumun Meksika, Hindistan, G.Afrika ve üçüncü dünya ülkelerinde yaşanmakta olandan farksız olduğunu belirten Konseyler Belediye tarafından ev, hastane ve okullara dağıtılan suyun son derece kirliliği ve riskli olduğunun ve halkın, piyasadan su satın almaya zorlandığının altını çizmektedirler (**Polaris Institute, 2008**).

Genellikle ABD, Kanada ve Avrupa'da giderek yayılan bu eğilim, Kanada'da öğrenciler tarafından oluşturulmaya başlayan "şişe suyuna yasaklanmış bölgeler" in sayısında bir artışa tekabül etmektedir. Gelişmiş dünyadaki bu tür tüketici kaynaklı muhalefet eğilimleri önemli olmakla birlikte suyun özelleştirilmesi

ya da ticarileştirilmesinin bu tür eylemliliklerle engellenebileceğini düşünmek pek olası görünmemektedir.

Hindistan: Yazının giriş bölümünde su ve enerji arasında kurulan ilişkiyi doğrulayan gelişmelerden biri de Hindistan'da başladı. Ülkedeki Arunachal Pradesh Hükümeti özel şirketlerle imzaladığı 38 anlaşmayla bölgede 38 hidroelektrik baraj inşaatının başlayacağı sinyali verdi. Hindistan Hükümetinin ülke ölçeğinde inşa edeceğini duyurduğu hidroelektrik santral sayısı ise 104'ü buluyor. Santraller tam kapasite ile çalıştığında 56 000 mw elektrik üretebileceği belirtiliyor. Muhalif hareketler bu gelişmeyi Hidro-Dolar diye adlandırarak bir zamanların petro-dolarına gönderme yapıyor. Hükümetin önümüzdeki 12-14 yıl içinde elindeki bütün hidroelektrik santrallerini özel şirketlere satmayı planladığı; bu nedenle de yeni baraj inşaatlarını özel firmalara ihale etme konusunda kararlı olduğu da gelen haberler arasında (**Down To Earth, 2008**).

Hindistan'daki demokratik su örgütleri, ayrıca, UNICEF tarafından Utar Pradesh eyaletinde yaptırılan bir çalışmayı örnek göstererek bölgedeki muhalefeti genişletme çabalarını yoğunlaştırmışlardır. Araştırma, 20 bölgeye yayılmış 66 kalkınma yöresinden tüm eyalete yayılan zehirli atıkların yer altı sularına arsenik bulaşmasına neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu 62 kalkınma yöresindeki su şebekesinde toplam 2610 artezyenden içme suyu çıkarılmaktadır (**PIB News, 2008**).

Türkiye: Dünyanın çeşitli ülke ve bölgelerinde yapılmakta olan bazı üretim faaliyetlerinin yer altı sularını ciddi biçimde kirlittiği ve bir daha kullanılamaz duruma getirdiği bilimsel olarak saptanmış bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Örneğin ülkemizde yapılmaya başlanan altın madenciliği bunlardan biridir. Altın madenciliğinde kullanılan siyanürün, altın, gümüş gibi madenleri liche yöntemiyle diğer madenlerden ayırdığı, işlemin sonucunda açığa çıkan başta arsenik, kadmiyum, kurşun gibi ağır metallerin yer altı sularına karışmakta olduğu ve bu suları kullanılamaz hale getirdiği bilinmektedir. Artezyen yöntemi ile tarımda kullanılan bu sulardaki ağır metaller besin zinciri ile hayvan ve insanlara geçmekte ve yıllar içerisinde insan bünyesinde birikebilmektedir. Örneğin, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kızılırmak suyunu yalnızca klorlama ile temizlediğini sanmaktadır. Oysa yeraltı ya da yüzey suları bir biçimde ağır metallerle kirlendiğinde bu suların temizlenmesi neredeyse mümkün değildir. Ağır metal birikiminin yol açacağı başta kanser olmak üzere pek çok önemli hastalık zaman içerisinde ortaya çıkabileceği için yerel ya da merkezi yönetimlerce dikkate alınmamaktadır.

Doğrudan Eylem Örgütleyen Su Mücadeleleri

G. Afrika: Ön ödemeli (kontrollü) sayaçlar suyun özelleştirmeye hazırlanmasının en önemli ön

adımlarından biri olmaya başladığı ölçüde toplumsal mücadelelerin de hedefleri arasına girmektedir. Son yıllarda Türkiye'de de bazı şehirlerde halka sorulmadan eski su sayaçlarının yerine takılan ön ödemeli sayaçlardan dolayı henüz ciddi bir toplumsal tepki görülmemiştir. Buna karşın, Güney Afrika Cumhuriyetindeki üst mahkeme benzer bir uygulamadan dolayı dava açan bölge yurttaşlarını haklı bulmuştur. Mahkemenin bu kararıyla birlikte SCR-Soweto yurttaşları adındaki bir yerel örgüt, Johannesburg Temyiz Mahkemesinin kararında yasadışı olduğuna hükmedilen ön ödemeli sayaçların kırılması için bir kampanya başlatmıştır. Ancak Soweto Emniyet Müdürlüğü, bu tip suçları işleyenlerin cezalandırılabileceği uyarısında bulunmuştur. Johannesburg temyiz mahkemesinin kararında, ön ödemeli sayaçların halkın rızası alınmadan ve yerine alternatif bir su dağıtım sistemi sağlanmadan zorla takılmasının anayasaya ve hukuka aykırı olduğu belirtilmektedir. Soweto yönetiminin ön ödemeli sayaç uygulamasını başlatmasının gerekçesi ise 880 milyon Rand (122 Milyon USD) tutarındaki su alt yapısını iyileştirme projesinin finansmanını halktan sağlamaktır. Tek bir ön ödemeli sayacın maliyetinin ise minimum 1300 Rand (180 USD) olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle SCR-Soweto'nun tezi, bu sayaçlara ödeyecek parası olan bir yönetimin bu projeyi de finanse edebilecek güce sahip olduğu; dolayısıyla da su yatırımlarının yapılarak halka bedelsiz su dağıtımının olanaklı olduğu yönündedir (City Press, 2008).

Y. Zelenda: Bir diğer mücadele örneği de Y.Zelenda'da gelişmeye başlamıştır. Hükümetin iki tünel inşaatı için Kamu-Özel İşbirliği projelerine yeşil ışık yakması, su havzasında inşa edilmesi planlanan tünel projesine karşı bir muhalefetin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Muhalif hareketlerin tünel inşaatını bloke edecekleri ve yapılması halinde de kullanmayı reddedecekleri bildirilmektedir (Dearnaley, 2008).

Nepal: Batı Nepal'deki Gandak Barajı bölgesindeki halk, talepleri karşılanıncaya kadar devam edecek açlık grevi eylemlerini 24 Mayıs 2008 tarihinden bu yana 18 gündür sürdürüyorlar. 22 yıl önce muazzam ölçekte inşa edilmiş olan Gandak barajı her yıl muson yağmurları döneminde taşmakta ve bölgedeki 13 köyde yaşayan halk ile onlar tarafından geçimlik amaçla ekilen topraklar bu olaydan çok ağır bir biçimde etkilenmektedir. Özellikle Haziran ayındaki aşırı sıcaklar ve kesilmeyen yağmur altında açlık grevine devam eden bölge halkının, bir yandan da bu koşulların neden olduğu hastalıklarla boğuştuğu bildirilmektedir. İlaç ve içme suyunun bulunmaması ise hastalar kervanına katılanların sayısını her geçen gün daha da arttırmaktadır. Grevciler, muson mevsimi başlar başlamaz aynı felaketin bir kez daha tekrarlanacağını ve bu nedenle en azından talepleri karşılanıncaya kadar suyun kanala verilmesine karşı çıkmayacaklarını ve su kanala verilse de verilse de

su altında kalacaklarını bildiklerini söylemektedir. Eylemciler ayrıca, hedeflerine ulaştıklarında suyun kanala verilmesine izin vermeyeceklerini vurgulamaktadırlar. Halihazırda, yani grev sırasında ise geceleri erkekler gündüzleri ise kadınların da onlara katıldığı daha büyük grupların gözcülük yaptığı haberleri gelmektedir. 1959 yılında Hindistan ve Nepal hükümetleri tarafından imzalanan bir anlaşmaya göre Hindistan hükümetinin de projeden etkilenen ailelerin çıkarlarını en iyi şekilde koruma konusunda taahhütlerinin bulunduğu da gelen bilgiler arasındadır. Dolayısıyla eylemciler her iki hükümeti birden bölgede selden etkilenen halklarla görüşmeler yapmaya, gerekli bilgileri zamanında, eksiksiz ve doğru bir biçimde aktarmaya çalışmaktadırlar (Man Singh, 2008).

Hindistan: Su mücadelelerinde dikkat çeken eğilimlerin başında su dağıtımının ademi merkezileşmiş su yönetim sistemleri üzerinden yapılması gelmektedir. Yerelleşme dinamiklerinin ağır bastığı Hindistan gibi hem topraksal açıdan çok geniş hem nüfus bakımından çok yoğun ülkelerde daha fazla rağbet edildiği görülen bu eğilimler, demokratik ve sol görüşlü bilim insanları ve üniversiteler tarafından da desteklenmektedir. Hindistan'daki Kalkınma Alternatifleri Merkezi CFDA'nın dünyadaki benzer eğilimleri anlamaya ve buradan yola çıkarak ademi merkezietçi bir model oluşturmaya yönelik çalışmaları buna örnek olarak verilebilir (Lodhia, 2008).

Hindistan'da merkezi Hükümeti ciddi biçimde kaygılandıran bir diğer eylem ise ülkenin kuzeyinde, Dzongu'da inşa edilecek bir mega hidroelektrik santrale karşı giderek genişleyen muhalefettir. İnşaatı durdurmak için pek çok kenti içine alarak genişleyen muhalefet tarafından düzenlenen büyük yürüyüş için, geçmişte böylesine kitlesel bir muhalefetin bölgede hiç yaşanmadığı söylenmektedir. Merkezi hükümet ise bir yandan daha fazla silahlı muhafızı bölgeye sevk ederek yürüyüşçüleri sindirmeye çalışırken; diğer yandan da halkı, "aktivistlerin yalanlarına" inanmalarını için uyarmaktadır. Yürüyüşçülerden bir grup 13 Nisan günü Darjeling tepelerini aşmayı ve Sikkim kentine girmeyi başarmıştır. Her ne kadar kente girmelerine izin verilse de, hemen sonrasında grubun ikiye ayrılarak ayrı rotalardan yürümeleri istenmiştir. Bu arada yürüyüşçülere eyalet hükümeti tarafından kimlik kartları verilmiş ve yanlarına "kendi güvenlikleri için" polis eskortu tahsis edilmiştir. Sikkim kentinden de yeni eylemcilerin katılımıyla büyüyen yürüyüş grubu, eylemini, açlık grevinde olan ACT üyeleriyle birlikte sürdürmektedirler (The Telegraph, 2008).

Bu yazı editöre teslim edilmeden bir gün önce Sikkim Hükümeti, Dzongu'da inşa edilecek 4 hidroelektrik santral projesini suresiz olarak durduracağını deklare ettiği resmi bir yazıyı 15 Haziran günü mücadeleyi yürüten örgütlere teslim etti. Dava ve Tenzigde devam eden Açlık grevine, 96. gününde

son veren eylemciler, kazanılan bu zaferin bundan sonraki mücadeleler için hareketlere önemli bir avantaj sağlayacağını belirtiyorlar. Bu zafer kalıcı bir kazanım olarak alınamayacağı için, toplumsal mücadele ve baskı gruplarının konunun peşinin bırakılmaları çok büyük önem arz ediyor. Hatta bu kazanım ile toplumsal mücadele arasındaki nesnel bağı kuran yazılı metinleri hızla kamulaştırmalarında da büyük fayda var. Ancak bu yapılırsa bundan sonraki olası saldırılar, daha geniş katılımlı mücadelelerle engellenebilir.

Yine Hindistan'daki Kerala Elektrik idaresi, 144 km uzunluğundaki Chalakudy nehri üzerine yedinci mega ölçekteki hidroelektrik santralini kurma hazırlıkları yapmaktadır. Santralin inşa edileceği yer, nehir yatağının Hint Okyanusuna kavuşmadan önceki en son bölümü olup; bu bölümde biri büyük olmak üzere bir dizi şelale de bulunmaktadır. Bu barajla birlikte nehrin ve şelalelerin tamamen öleceği düşünülmekte ve barajın nehir suyunun yaklaşık %86'sını tutacağı tahmin edilmektedir. Yerel halkın, şelaleleri ve nehri savunmaya kararlı olduğu ve ciddi bir mücadele yürüttüğü gelen haberler arasındadır. Mücadelenin liderinin, üç çocuk annesi bir kadın olduğu ve bu kadının, en fazla seyirci toplayan filmlerin oynatıldığı sinemaların bulunduğu sokakta çok rağbet edilen küçük bir büfe işlettiği belirtilmektedir. Bu bölge her yıl bir kaç milyon turist tarafından ziyaret edildiği için turizm binlerce ailenin en önemli geçim kaynağı konumundadır. Ancak, halk, projenin yaşama geçmesiyle birlikte turizmin biteceğini, evleri ile işyerlerini kaybedeceğini bilmektedir (www.indiatogether.org, 2008).

Meksika: Ülkenin Xoxocotla ve Morelos bölgesinde önemli su hakkı mücadeleleri verilmiş, halen de verilmeye devam etmektedir. Morelos, bir Meksika eyaletidir, Xoxocotla ise bu eyalette, kendi gelenek ve kültürünü kaybetmeden yaşamayı başaran, yakınındaki kendi gibi yaşayan iki ayrı kentle sıcak ilişkileri olan, tarımla geçinilen, fakat uzun yıllardan beri susuzluk çeken 30 bin nüfuslu küçük bir kenttir. İlk kez 1938'de General Lazaro'nun bir seçim yatırımı olarak bölgeye su getireceğini vaat ettiği ve iktidara gelince de kentin 13 km uzağındaki bir vadiden suyu getirmeleri için boru vb. malzemeleri halka verdiği bilinmektedir. Halk da kendi emek gücünü ortaya koyarak boruları döşemiş ve vadiden sağladıkları suyu yakınlarındaki yedi kentle paylaşarak kullanmaya başlamış. Ancak topluluklar genişlemeye başlayınca vadinin suyu yetmez hale gelmiş ve vadiden beslenen toplulukların hepsinde su kıtlığı yeniden baş göstermiş. 1975 yılında başkan seçilen Alvarez, Xoxocotla halkına biraz daha fazla su vermiş, daha önce 8 inçlik borularla suyu alan halk, artık 14 inçlik borularla su almaya başlamış. Bu olay, komünitelerin bilinçlenmesini ve örgütlendiklerinde daha güçlü olacaklarını anlamalarını sağlamış. Hemen her komünitede bir su komitesi oluşturmaya başlamışlar. Komüniteler bloklardan; bloklar ise her biri dört veya beş parçaya ayrılan caddelerin

bölgülerinden oluşuyormuş. Blokların temsilcileri cadde meclisleri tarafından atanıyormuş; meclisler ise kolektif çalışmalarda halkı örgütleyen makamların bir araya gelmesiyle oluşmaktaymış. Görevini yerine getirmeyenler, ekstra işler, para cezaları ve hapis ile cezalandırılıyormuş. 1980'li yıllarda Xoxocotla halkı, bu kez yaşanan yoğun göçün etkisiyle tekrar su kıtlığı yaşamaya başlamış. Yine Hükümete daha fazla su talep ettiklerini bildirmişler ama hiç kimse dikkate almamış. O günlerde, halkın suyunun önemli bir bölümü zenginlere, yüzme havuzlu, büyük bahçeli evlere ve çok sayıda tavuk yetiştiren büyük çiftçilere verilmeye başlanmış. Öyle ki, bu çiftliklerdeki milyonlarca tavuk temiz su içerken, yoksul halk temiz içme suyundan mahrum kalmış. Hükümete bunun haksızlık olduğunu söylediklerinde ise "bedelini ödeyen temiz suya kavuşur, siz ödemediğiniz için size su yok" cevabı verilmiş. Böylece Xoxocotla'nın yoksul halkı ilk kez ciddi bir örgütlenme sürecini başlatmış. Kendi emek güçleriyle yaptıkları su dağıtım şebekesini tekrar halka kullandırmanın yollarını tartışmaya açmışlar. İlk iş olarak su borularını kırmaya başlamışlar. Kısa süre içinde hedeflerine ulaşmışlar. Fakat 2000'li yıllar geldiğinde Meksika hükümeti suyu özelleştirme girişimlerini yeniden başlatmış. Halk yeniden örgütlenmeye başlamış ve 85 yerelliği kısa süre içinde örgütlemeyi ve eyalet meclisini ele geçirmeyi başarmışlar. Milletvekillerini oturtup, halkın temsilcileriyle görüşmeye zorlamışlar. Halihazırda eyalette halkın çıkarları doğrultusunda ve halkın kendisi tarafından tasarlanmış su yasası uygulanmaktadır. Xoxocotla halkı ve çevresindeki yedi kent şimdilerde bu deneyimi ülkedeki diğer eyaletlere aktarmaya çalışmaktadır ([Soriano, 2006](http://www.soriano.org)).

Ekvador: Ülkenin Guayaquil eyaletinde uygulanmakta olan özelleştirmelerde ise şirketin hizmette kalite, sosyal adalet ya da erişim gibi konularda güvence vermesi gerekmiyor. İçme suyunun %52'si ile atık su yönetiminin %8'i özel şirketlerin elinde. Buna karşın, ulusal su kurumunun 10 000 olan hissesinin 9 998'i Guadrim Uluslararası Hizmetler şirketine verilmiş. Yalnızca iki hisse ise yerel ortaklarda bulunmaktadır. Bunun sonucunda da suyla ilgili olan bütün devlet bürokrasisi kendilerini başta Bechtel ve Interagua olmak üzere su şirketlerinin hizmetine adanmış durumdadır. Tüm altyapı, kent, yurttaşlar, makineler ve üretilen her şey tümüyle sermaye tarafından kuşatılmış durumdadır. Kentte oluşturulan demokratik muhalefet, ulusal medyanın su şirketlerine hizmet ettiğini ortaya koyarak işe başladı. Diğer yandan, suyun özelleştirilmesi ile Guayaquil'deki su hizmetlerinde çalışan işçilerin %80'i işsiz kaldı. Şirketlerin temel amacı kar olduğundan ve emekçilerle olası uyuşmazlık durumunda örgütlü ve güçlü olmalarını önlemek için ilk yapılması gerekenin bu olduğuna karar verip uyguladılar. Çözüm olarak da kısa süreli, geçici sözleşmeye dayalı ve iş büroları üzerinden sağlanan istihdama başvurdular. Bu durumda, istihdam koşulları ve ücret uyuşmazlıklarında muhatap

ana şirket değil aracı konumdaki küçük, taşeron firmalar ya da iş büroları oldu. Yerel liderler, siyasi, sosyal ve ticari liderler de iş başındaydı. Mesela İnşaat Mühendisliği Fakültesi şirketin denetim ve düzenleme kurullarına girerek, kendisini su şirketlerinin emrine tahsis etti. Çevre mühendisleri de benzer şekilde şirkete çalışmaya başladı. Bir diğer sorun ise ilerici siyasal yapılarla sol eğilimli siyasi partilerin su mücadelesini, öncelik verilmesi gereken, yaşamsal bir konu gibi görmüyor olmasıydı. Dolayısıyla su için mücadeleye katılım, sürecin başında oldukça zayıftı. Bu nedenlerden ötürü Ekvador'daki özelleştirmeler hızla bütün eyaletlere yayıldı. Bugün su için mücadele eden muhalefet genişleyerek büyümektedir. Ancak suyu neredeyse tümüyle kaybetmiş olan Ekvador halkı ve emekçilerinin mücadelelerinden ne sürede ve nasıl bir sonuç alabileceklerini kestirmek epeyce güç görünmektedir (Cardenas, 2006).

Şili: Bütün dünyayı eyleme katılmaya çağıran mücadeleler ise genellikle insanlığı ve ekosistemi bir bütün olarak etkileyecek metalaştırma projelerine karşı örgütlenmektedir. Patagonya'nın en önemli iki vahşi nehri üzerine baraj inşa etmeyi hedefleyen uluslararası projeye karşı yürütülen kampanya bu örneklerden bir tanesidir. Söz konusu nehirler üzerinde inşa edilecek barajlar esas olarak elektrik üretimini hedeflemektedir. Nehirlerin uzandığı vadilerdeki binlerce hektarlık birinci derece tarım arazisinin sular altında kalmasına yol açacak bu iki proje, bölgedeki doğal ormanların da tümüyle ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. 1 500 mil kare büyüklüğündeki doğal orman alanlarının yok edilmesi ise hem doğal hayatın hem de 14 adet doğal parkın ortadan kaldırılacağı anlamına gelmektedir. Yalnızca Şili için değil bütün ekosistem için son derece değerli bir bölge olarak bilinen Patagonya'da uygulamaya konacak bu projeye karşı bütün dünyada geniş bir muhalefet örgütlenmeye çalışılmaktadır (http://forests.org/alerts/send.asp?id=chile_patagonia_dam, 2008).

Bu yazıda ulaşılabildiğimiz kadarıyla dünyanın çeşitli yerellik ve bölgelerindeki muhalefet oluşumları ve eylemliliklerine ait kısa bilgiler aktarmaya çalıştık. Ama su mücadelelerinin dünya ölçeğindeki ilk örneği ve en çok bilineni olan Boliviya'nın Cochomamba bölgesindeki gelişmeleri Travis Driessen'nin "Cochomamba'dan çıkarılması gereken dersler" isimli makalesinden aktarmaya çalışacağız.

Cochomamba'da 2000 yılından beri devam eden su hakkı mücadelesi bütün dünyaya örnek olmuş ve o yıldan başlayarak pek çok farklı coğrafyada su hakkı mücadelesinin bileşenleri genişlemeye başlamıştır. Ancak, Boliviya'daki mücadele, henüz su çıkarılması ve dağıtımının gerçek anlamda halkın katılımıyla sağlanacağı bir sürece evrilmemiş bulunmaktadır.

Cochomamba halkı SEMAPA adlı devlet su işletmesinin Aquas Del Tunariadlı şirkete satılarak

özelleştirilmesine karşı çıkmış ve suyun kamu tarafından sağlanmasını talep etmişti¹. Öte yandan, devlet su işletmesi SEMAPA etkin işletilmeyen, parti politikalarıyla çalıştırılan ve yolsuzluklarla çalkalanan bir kurum olarak bilinmekteydi. Aradan sekiz yıl geçtikten sonra bugün, katılımcı, demokratik su yönetiminin nasıl sağlanabileceği konusunda Cochomamba sürecinden çıkarılması gereken pek çok ders var. Çünkü bu demokratik süreçleri hayata geçirirken karşılaşılan en büyük zorluk, eski sistemden nemalanan çıkar gruplarından gelen büyük direniş. Bu bağlamda birincisi yolsuzluk diğeri ise siyasi elitlerin su kurumları üzerindeki kontrol hakkı olmak üzere devlet su kurumlarında en fazla karşılaşılan iki ciddi sorun var. Bu iki sorun, diğer yandan da demokratik, katılımcı su kurumlarının oluşturulmasının karşısındaki en büyük engelleri oluşturuyorlar. Bir diğer sorun, su kurumlarının kadroları arasında geleneksel olarak var olan teknik önyargıların da demokratik su dağıtım sistemlerinin teknik boyutlarına halkın daha güçlü katılımını zora sokuyor olması. Son sorun ise, su mücadelesine birbiriyle sürekli çatışma halinde olan farklı grupların katılıyor olmasından kaynaklanmakta.

Kamu Hizmetlerinde Katılımcı, Demokratik Yaklaşımlar: SEMAPA'da Toplumsal Denetim

Toplumsal denetim ilk kez, su savaşı sürecinde ortaya çıkan Coordinadora adlı bir toplumsal hareketler koalisyonu içinde tasarlanmaya başlandı². Bu çabaların pratikte amaçladığı ise su kurumlarının karar alma süreçlerinin stratejik noktalarına halkın katılımını entegre ederek katılımcı, demokratik bir su dağıtım sistemi kurmaktır. Koalisyon bileşenleri su politikalarına, proje önceliklerine katılımı teşvik ederek, su kurumu özel işletmenin güdümüne verilerek, suyu sadece para ve güce sahip olanların satın alabileceği bir metaya dönüştürecek piyasa mantığına göre çalıştırılması yerine eşitliğin bir aracı olarak işletilmesinin geniş bir toplumsal talep formuna kavuşacağını ummaktadır. Bunun yanı sıra, toplumsal kontrol çabaları, müşteri odaklı su yönetmeliklerini aşama aşama azaltarak ve halkın etkilik ve izlemesi sayesinde su kurumlarının performansını arttırarak planlamayı da geliştirmeyi hedeflemektedir.

Kitlesel sokak eylemlerinin ve protestoların ardından, SEMAPA Başkanlığı içersinde sosyal hareketlerin liderleriyle, su kurumunun yöneticileri ve yerel politikacılar arasında görüşmeler yapıldı. Buna karşın, protestoların sokaktan belediye başkanının resmi salonlarına taşınması Coordinadora açısından pek çok ciddi sorunu da beraberinde getirdi. Bu resmi oluşum içersinde Coordinadora, halkın taleplerinin kurum tarafından karşılanması için belediye elitlerine etkin ve halk tarafından uygulanacak baskıyı seferber etme göreviyle karşı karşıya kaldı. Ayrıca, müzakerelerin yapılmasını olanaklı hale getiren hukuki prosedürler ve onaylanan kararlar da başlangıçta özelleştirme yanlısı belediye elitlerinden yanaydı.

Yeni şeffaflık biçimlerinin oluşturulması ve halkın, karar mekanizmalarındaki katılımının genişletilmesi tamamen yeni ve geleneksel olarak marjinalleştirilmiş aktörleri gerekli hale getirmekte, bu da diğerlerinin, yani, siyasilerin, yolsuzluğa bulaşmış çalışanların ve yöneticilerin kontrol yetkilerini kaybetmeleriyle sonuçlanmakta. İşte bu nedenle su kurumunun toplumsal kontrolü söz konusu olduğunda yerelde, belediyede ve su kurumu içindeki elitlerden kaynaklanan güçlü direnişlerle karşılaşılıyor.

Diğer yandan, toplumsal kontrol yeni bir siyaset mantığının geliştirilmesini de şart koşuyor ki bu da genellikle birbiriyle çatışma içinde olan sosyal hareketleri tehdit eden bir durum. İşbirliği ile yönetim yapısı içinde, hasım sosyal hareketler, hizmet projelerini en iyi şekilde müzakere edebilmek ve performansı izleyebilmek için kendi kapasitelerini geliştirmek ve kurum bürokratlarıyla stratejik ilişkiler tesis etmek zorundalar.

Özelden kamusala geçişte ortaklaşmış mit, Coordinadora'nın SEMAPA'nın toplumsal kontrol modelinin yeniden yapılanmasını ve uygulamasını denetim altına alması oldu. Önce, toplumsal denetim modelinin tanımlanması, uygulanması ve müzakere edilmesi amacıyla geçici bir kurul oluşturuldu. Bu kurulun beş sandalyesinden ikisi Coordinadora'nın temsiliyetine ayrıldı. İki başkandan biri belediye başkanının, diğeri ise birliğin çıkarlarını temsil ediyordu. Coordinadora'nın katılımcı yönetim biçimini kurumsallaştırma stratejileri üç düzeye yoğunlaştı. Yönetim düzeyinde Coordinadora, halkın çıkarlarının daha doğrudan temsil edilmesi için Kurul içinde oldukça ilginç bir yurttaş temsiliyeti sistemi önerdi. Orijinal talepleri, kentin her bir semtinin temsil edilebilmesi için toplam 14 tane kent başkanlığı kurulmasıydı. Ancak bu talep, Kurulun diğer üyeleri tarafından reddedildi. Şirket düzeyinde, Coordinadora teknik ekibi, SEMAPA içinde mühendisler, işçiler ve farklı aşamalarda hizmetten yararlanan topluluklar arasında daha fazla işbirliği oluşturacak kurumsal değişiklikler yapılmasını önerdi. Özgün öneri ise şöyle oldu: kurum ve halkın temsilcilerinden oluşacak bir Teknik Komite, hizmet genişleme projelerini öngörebilecek ve SEMAPA da kendi performansını sergileyip ve değerlendirecek. Bu öneri de, kurumun halihazırdaki genel başkanı tarafından reddedildi. Topluluk düzeyinde, Coordinadora, katılımcı kurumları yaratmak için Temel Temizlik Komiteleri adı verilen yapıların oluşturulmasını önerdi. Bu komiteler birbirine komşu semtler arasında kurulacak ve su kullanıcılarının kendi taleplerini belirlemesini, su hizmetleri ile ilgili kent ölçeğinde politik önermeleri tartışabilmesini hedefliyordu. Ancak, Temel Topraksal Organizasyonlar adı verilen devlete ait katılımcı kurumların reform edilmesi sürecindeki politik tehditler bu önermelerin kurumsallaşmasını engelledi.

Toplumsal denetim modeli, sonunda Kurul tarafından kabul edildi ve SEMAPA tarafından

uygulanmaya başladı ama bu sonucun karşılığında sosyal hareketler sayısız taviz vermek zorunda bırakıldı. Yaşanan dönüşüm, bu nihai haliyle, su kurumunun gündelik çalışmalarına geniş halk kitlelerinin katılımına izin vermemektedir. Nihai versiyonun bir diğer eksikliği de yurttaşların, gerek temsilcilerin gerekse kurum yöneticilerinin yaptığı işi öngörme konusunda donatılmasına izin vermiyor olması. Model, geniş toplumsal katılımın rolünü de güvence altına almaktan oldukça uzak.

Diğer yandan, değişim açısından en önemli fırsatlardan biri, Kurum'a, adı "yurttaşlar başkanlığı" olan bir yapının eklenmesi oldu. Böylece, belediyenin çeşitli jeo-politik bölgeleri kurum tarafından temsil edilmeye başlandı. Bu başkanlar, istisnasız tüm Cochomamba halkının katılımıyla düzenlenen seçimlerle belirleniyor. Su hakkı üzerinde etkin bir halk denetimini hedefleyen amaca yönelik bir küçük adım son derece önemli bir ileri adımı temsil ediyor ama hala pek çok destekleme mekanizması eksikliği var.

Her ne kadar, Kurul'un dokuz üyeliğinden dördü Yurttaş Başkanlıklarına verilmiş olsa da yeni kurum hala geleneksel bir yönetim yapısının karakteristiklerini taşıyor ve siyasi partinin kurumsal güç yapısı yine yukarıdan aşağıya nüfuz ederken, kurumdaki yolsuzluklar aşağıdan başlıyor.

Sosyal hareketleri umutsuzluğa sevk etmek için, belediye başkanı yasa eliyle hala SEMAPA'nın başkanlığında tutuluyor. Böylece, kurumun kötü yönetimi ve performansı "elitlerin ele geçirdiği kamu hizmeti" olarak adlandırılan sistemin karakteristiklerini ortaya koyuyor. Bu senaryoda, geniş ölçekli yolsuzlukların yanı sıra siyasi partinin hiç eksilmeyen nüfuzunu ve kamu hizmetini kimin, ne zaman alacağını parti tarafından kararlaştırıldığını görüyoruz.

Müşteri odaklı siyasetler, kamu hizmetlerini yalnızca kısa vadeli politik talebe indirgemek suretiyle, hizmetlerin planlanması ve kamu hizmeti veren kurumlardaki kaynakların en etkili kullanımı üzerinde etkili oluyor. Bu politik talep, toplumun suya erişimi olmayan geniş ve bütün kesimlerinin çıkarlarını temsil etmek yerine elit temsilcilerin çıkarlarını temsil ediyor. Yine müşteri odaklı planlamaya bağlı olarak alt yapı genişleme projeleri, kamu hizmetlerinin bütünsel ve teknik açıdan hayata geçirilebilir bir yaklaşıma dayandırılması yerine seçim desteği sağlamaya odaklanmış jeopolitik hesaplamalara dayandırılıyor. Müşteri odaklı hizmet yaklaşımı, belli bir yerelde belli bir hizmet için bugünkü ve gelecekte duyulacak ihtiyacı karşılamak için devlet, kurum ve toplumun sınırlı kaynaklarının yeniden dağıtım potansiyellerini maksimize etmeyi tamamen reddediyor. Kurum bürokratları ve elitler yaptıkları işi büyük bir gizlilikle icra ettikleri için kurum içindeki yolsuzluk pratiklerinin maliyetlerini hesaplamak son derece zor oluyor. Buna karşın, yolsuzluğun kurumun her faaliyetine egemen

bir işleyiş haline geldiğinde hiçbir şüphe bulunmuyor. Son iki yıl içerisinde görev yapmış olan son iki genel müdür, kuruma maliyeti bir milyon ABD dolarını aşmış yolsuzluklardan hüküm giyerek görevlerinden alındı. Kurumda, başka kadrolardan yönetici ve çalışanlar da benzer nedenlerle işten çıkarıldı. Pek çok durumda, yolsuzluklar, özünde, teknik açıdan yaşama geçirilebilirlik oranı düşük ve bu nedenle de daha ucuz olan altyapıları sağlamayı ve buradan elde edilecek karın bölüşülmesini amaçlıyor. Bu tarz yolsuzluk sözleşmelerine bağlı olarak kurum yetkilileri, rüşvet karşılığında saygınlığı az olan firmalarla görüşmeler yapıyor. Yolsuzluğun bir diğer biçimi olan kayırmacılık ise, yönetici ve kadroların zaten sınırlı ve eksik olan teknik kapasitesinin gelişmemesine katkıda bulunuyor. Siyasi elitlerin ailelerinden ve akrabalarından pek çok insan, bilgi uzmanlıkları olduğu için değil yalnızca nüfuzlu elitlerin akrabası oldukları için işe alınıyor. Kısa süre önce yapılan bir araştırmada, SEMAPA çalışanlarının %80'inin bilgi ve birikiminin başında buldukları göreve uygun ve yeterli olmadığı tahmin ediliyor.

Diğer yandan, toplumsal hareketler mevcut katılımcı süreçleri güçlendirmek ve su kurumunun kolektif yönetimine aktif katılımı ve bunun için kapasite inşasını olanaklı kılacak yeni mekanizmaları oluşturmak için muazzam çaba harcıyor. Bu çabalar üç kategori altında toplanabilir: yolsuzlukla mücadele etmek; toplumsal denetimi geliştirmek ve kamu hizmet projelerini savunmak ve kurumların performansını izleyebilmek için Yurttaş Başkanlıkları sistemi ve farklı kurumların profesyonelleriyle stratejik ilişkiler kurmak.

Buna karşın, SEMAPA'nın toplumsal denetimle ilgili çabaları oldukça sınırlı kalmaktadır. Toplumsal denetime geçişten kısa bir süre sonra, sosyal hareketlerin ilk şikayetleri Yurttaş Başkanlıkları ile başladı. Bu eleştiriler, daha çok, temsilcilerin sorumluluklarının çok az olmasından ve kurumun performansı konusunda seçmenlerine düzenli rapor sunmak zorunda tutulmayışlarından kaynaklanıyordu ve temsilcilere, kurumun kötü performans gösterdiği dönemlerde bir yaptırımın uygulanmayışıyla alakalıydı. 2004 yılında Coordinadora Kuruma bir öneri götürdü ve kendi rolünü güçlendirmek, su kullanıcılarıyla ilişkilerini iyileştirmek için Yurttaş Başkanlıklarının yeni sorumluluklarının belirlenmesini talep etti. Ancak, Kurumun başkanı bu öneriyi geri çevirdi. 2005 yılında, SEMAPA'ya çeşitli sosyal hareketler girdi ve sözde bazı sendika temsilcilerinin kötü pratiklerinden kaynaklanan yolsuzlukları protesto etmeye başladı. Protestocuların ilk hedefi, doğal olarak, sendika temsilcileri oldu ve sendikaların temsilcilerinin karar mekanizmasındaki görevlerine son verilmesini talep ettiler. Protestocuların ezici çoğunluğu karşısında, Kurum, oy birliği ile sendika temsiliyetinin karar mekanizmasından çıkarılması yönünde karar aldı. Böylece, protesto biçimindeki toplumsal katılım yolsuzluğa bulaşmış kurum çalışanları ve temsilcileri

üzerindeki güçlü ve bir o kadar da başarılı bir baskıya dönüşmüş, performanslarını düzeltmeleri için bir zemin hazırlamış oldu.

Üçüncü biçim, sosyal organizasyonların hem altyapı projeleri konusunda önermede bulunmak hem de yönetimin resmi performansını ölçmede kullanılan bilgilere erişim sağlayabilmek için Yurttaş Başkanlıkları ve kurumdaki çeşitli profesyonellerle stratejik ilişkiler geliştirmelerini de kapsamaktadır. Bu bağlamda, kent marjinalleştirilmiş güney bölgelerindeki topluluk su komitelerinin birliği ASICA-Sur gelişkin su hizmetlerini hayata geçirmek için gerekli baskıların başlatılmasına öncülük etmektedir³. ASICA-Sur, kurumun kötü performansını sürekli olarak eleştirmekte ve güney bölgesindeki su dağıtımının genişlemesi için politik olarak belirlenmeyen, kapsamlı bir plan talep etmektedir. Su savaşının ardından kısa bir süre sonra bu örgüt, kentin güney bölgesine tahsis edilmiş su şebekesinin genişlemesi yönünde hazırlanacak plan için kendi Yurttaş Başkanlığı ile birlikte çalışmaya başlamıştır. 2003 yılında, Başkanlık, bağlı topluluğun desteğini alarak su şebekesi genişleme planını onaylamıştır.

Sonuç olarak SEMAPA, halihazırda bir genişleme planının uygulamasının başlangıç aşamasındadır. Tarihinde ilk defa, yaşayanlarının %60'tan fazlasının hayatlarında belediye tarafından sağlanan kamu suyuna erişimi hiç olmamış güney bölgesi halkının büyük bir çoğunluğuna su altyapısı sağlama hedefine yoğunlaşmıştır.

Bir diğer başarılı işbirliği kampanyası 2007 yılında yürütüldü. Önde gelen toplumsal hareketler, Yurttaş Başkanlıkları ve SEMAPA'dan çeşitli profesyoneller, 2006-2007 dönemindeki Eduardo Rojas başkanlığı döneminde ortak bir inceleme yürüttüler. Rojas'ın görevde olduğu dönemde yaygın olarak yaşandığı iddia edilen yolsuzluklar kurumun büyük bir mali güçlük içersine düşmesine yol açmış; işçilere ve çalışanlara ücret yükümlülüklerini yerine getirmesi zorlaşmış ve genişleme planını mali açıdan destekleyen Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası'ndan kredi teminine zarar vermişti. Bu farklı aktörler aylar süren fakat stratejik olarak birleştirilmiş kapasiteleri ortaya koyarken, bu başarıda, gerçekten sorumlu olan Roja'nın kurumda yol açtığı geniş ölçekli yolsuzlukların kanıtlanması için kurumun mali bilgilerinin toplanması konusunda kendilerine tanınan yetkinin payı da son derece büyüktü. Rojas'ı o tarihte bile desteklemeye devam eden sendika yöneticileri ve siyasi temsilciler üzerinde aylarca süren çalışmalar ve uygulanan baskılar sonunda Ekim 2007'de Kurum, yolsuzluktan suçlanan Başkan Rojas'ın resmi tahkikat sürecinin başlatılmasına oy birliği ile karar verdi.

Katılımcı aktörlerin kaydettikleri bu ilerlemeler, henüz, kurumsal tasarım ve yapıları içkin kültürel şartlarla bağlantılı bir dizi faktörden kaynaklanan

risklerle karşı karşıyadır. Yurttaş Başkanlıkları, buldukları pozisyona geldikleri sırada hiçbir resmi eğitim almamış oldukları için önemli oranda engellenmektedir. Enerji toplamaya başlamış ve olumlu değişimler yapmaya hazır hale gelmiş bulunan pek çok Yurttaş Başkanı, çok geçmeden, teknik açıdan hayata geçirilmesi mümkün planlar önerme ve uygulamalarını etkin bir biçimde inceleme kapasitesinden yoksun oldukları eleştirileriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Dahası, Kurumun, kurum raporlarının uzman olmayanlarca etkin biçimde incelenmesine olanak verecek bir formatta hazırlanan bilgilerin temini gibi yurttaş temsilcilerini içererek genişlemesi açısından gerekli değişimler tamamlanmamıştır. Bunun da ötesinde, su kurumlarının teknik ve profesyonel kadroları arasında genelde var olan önyargılar da sıradan yurttaşların katkılarının etkisini azaltmaktadır. Teknik komiteler oluşturma yönündeki çabalar, aynı zamanda bir Coordinatör üyesi olan halihazırdaki Başkan tarafından reddedilmiştir. Coordinatör içindeki bu uyuşmazlık, koalisyonu oluşturan toplumsal ve teknik orijine sahip oyuncular arasındaki güçlü ayrışmayı ortaya koymuştur. Kurumdaki teknisyenler ve genel halk arasında hala güçlü bir kopukluk bulunmaktadır.

Tüm bunların ötesinde, alt yapı hizmetinin genişlemesini sağlayan ASICA-Sur'un baskıları bile toplumsal denetim için açık ve net bir zafer gibi tanımlanamaz. Bu süreç, sıkça, Belediye Başkanı ve siyasi temeli harekete geçirme ve birlik ile Yurttaş Başkanlarını projeden marjinalize etme fırsatını elinde tutan Vali tarafından manipüle edilmektedir. Bu aynı zamanda, siyasi elitlerin, yeniden seçilmelerini güvence altına almak için hizmetleri kontrol etme eğilimlerinin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Yurttaş Başkanları ve toplumsal hareketler içindeki kapasite eksikliği, bu yapıları, teknik açıdan yaşama geçirilebilir önermelerde bulunmak ve kurum profesyonelleri ile belediye teknokratları tarafından yapılan plan önermelerini eleştirmekten alıkoymaktadır.

SEMAPA'nın etkin çalışmaması ve yolsuzluklara bulaşmasına karşı mücadeleler, bir yandan protestoların bazı olumlu sonuçları olabileceğini gösterirken, diğer yandan ise bunların sorunların kökenini ortadan kaldırmaya yanıt üretmediğini ve bu tarz hareketlere izin veren organizasyonel sorunların devam ettiğini göstermektedir. SEMAPA içindeki kötü performansın ve yolsuzlukların devam etmesi, toplumsal hareketler içinde çok önemli bir güvensizliğin oluşmasına yol açmıştır. Her ne kadar belli bazı durumlarda sosyal hareketler kurum ve kamu çalışanlarıyla işbirliği yapmada etkin olabilseler de, ilişkilerinin, tüm Cochomamba toplumunun yararına olacak, kolektif bir kurum performansının gerektirdiği ortamı yaratıp yaratmayacağını görmek için beklemek gerekmektedir.

Toplumsal denetime dayalı kolektif kamu hizmeti yönetimi performansı yüksek olan su kurumları ve su hizmetine eşit erişim sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu, Cochomamba'da henüz ulaşılamamış olan bir hedeftir. Bu kapsamlı kurumsal ve kültürel değişimlere bir su savaşı süresinde ya da kamu hizmetleri kurumunda sembolik bir yeniden yapılanma sonucunda erişebilmek olanaklı değildir.

Toplumsal denetimin etkin biçimlerini oluşturmak, yaşayabilen katılımcı kurumları, uzun vadeli taahhütleri, hizmet talebini karşılamada stratejik olarak birlikte çalışacak aktif yurttaşların geniş işbirliğini ve yolsuzluk ve sömürünün organizasyonel kültürünün ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Yurttaşların kapasitelerinden en üst düzeyde yararlanılabilmesi için halkın politik isteğine ilave olarak, kurumun karar alma yapılarının reform edilmesi zorunludur. Örneğin, kamu hizmeti kurumlarında kolektif yönetim, hizmet kullanıcılarına, uzman olmayan katılımcıların çıkar ve ihtiyaçlarına cevap verecek bir formatta hazırlanmış bilginin sağlanacağı yeni bir şeffaflık biçiminin yaratılmasını gerektirir. Ayrıca, birbirleriyle çatışan toplumsal hareketler, kamu hizmeti taleplerini etkin bir biçimde müzakere edebilmek ve kurumun performansını değerlendirebilmek için kurum yetkilileri ve yerel politikacılarla stratejik ilişkiler geliştirmek zorundadır. Ancak bu koşullar altında, katılımcı, demokratik yönetim yapıları olması gerektiği gibi işleyebilir, sosyal taleplere ve tüm toplumun ihtiyaçlarına cevap veren eşitlikçi kamu hizmet kurumları haline gelebilir.

Her ne kadar SEMAPA'daki yanlış yönelimlere, sosyal denetime dayalı en geniş tartışma ortamında cevap verilmek zorunda olursa da yapının yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan gücüne ve içerisindeki olumlu eğilimlere eğilmek de son derece önemlidir. Bu pozitif gelişmeler bugün yalnızca Cochomamba'da değil, tüm dünya su hareketlerinde ilgiyle takip edilmektedir.

SEMAPA, bu anlamıyla, kolektif yönetim modellerinin kavramsallaştırılmasına dair tartışmaları yeniden canlandırmıştır. Dünya su hareketlerinin kolektif yönetim yönündeki taleplerini olgunlaştırması ve güçlendirmesi açısından bu tek tek deneyimler son derece yaşamsal deneyimler ve kolektif eğitimlerdir. Bu sayede, dünya ölçeğinde kamu hizmet kurumları içinde güçlü, katılımcı yönetim yapılarının inşası için aktivistlerin stratejilerinin gelişebileceği zeminler oluşmaktadır.

Sonuç Yerine

Dünyada su konusunda yaşanan tüm mücadele örnekleri ve elde edilen başarıların kalıcı ve sürekli olması için önce muhalif hareketlerin toplumsal hedefler etrafında ortaklaşması, yürütülen mücadelenin kararlılığından taviz verilmemesi ve ardından da metalaşma sürecini kaçınılmaz hale

getiren yapısal nedenleri, yani kapitalist üretim ilişkilerinin kendisini hedefliyor olması gerekmektedir. Zira suyun metalaştırılması süreci günümüzdeki sermaye birikiminin yapısal bir ihtiyacı ile örtüşmektedir. Biraz daha açacak olursak su, sanayi üretiminin bütün alanlarına bir üretim nesnesi olarak dahil olmaktadır. Ayrıca, su, üretimin temel girdilerinden enerjinin de temel kaynaklarından biridir. Kapitalizmde metaların kullanım değerleri için değil, değişim değerleri için üretildiği göz önüne alındığında sistemin aşırı üretim eğilimini anlamak olanaklı hale gelmektedir. Gerçekten de EKÜ'lerde (Erken Kapitalistleşmiş Ülkeler) temiz suyun giderek büyüyen bir bölümü endüstri tarafından çekilmektedir. Üretken sermayenin uluslararasılaştığı günümüzde, bu durumun yalnızca EKÜ'lerle sınırlı kalmadığı ve dünyanın pek çok bölgesinde aşırı üretim çılgınlığının hızla yayıldığı görülmektedir. Halihazırda uluslararası sermayeye eklenme sürecinde olan Türkiye gibi ülkelerde durumun bu netlikte görünmeyişinin temel nedeni ise sağlıklı bir veri tabanının henüz oluşturulmamış olmasıdır.

Suyun metalaştırılmasına karşı verilen mücadeleleri bir yandan yerellikler boyutundan bir üst boyuta çıkarmak, diğer yandan da kapitalist toplumda her biri diğeriyle çatışan talepleri anti-kapitalist bir perspektiften ortaklaştırmanın zorunluluğu karşımızda yalın bir gerçeklik olarak durmaktadır. Bu yüzden insanlığın tüm dünya yerelliklerinde yarattığı deneyimlerin hızla paylaşılmasının ve bu deneyimleri daha da geliştirilerek paylaşımına sunmak su mücadelelerine ciddi bir ivme kazandıracaktır. Suyun metalaştırılmasına karşı verilecek mücadelenin değişim değerine endeksli bir sisteme karşı, kullanım değerini savunmaktan geçeceği önümüzdeki süreçte çok daha iyi anlaşılacağından kuşku duyulmamalıdır.

DİPNOTLAR

1 Merkezi California/San-Francisco'da bulunan Bechtel adlı ulusötesi şirketin bir tedarikçilerinden biri.

2 Coordinadora: "Su ve Yaşamı Savunma Koalisyonu".

3 ASICA-SUR: 120'den fazla komitenin katılımcılarını içeren ve güney bölgesinde 60.000 kadar insanı temsil eden su komiteleri birliği.

KAYNAKLAR

21st April, 2008, http://forests.org/alerts/send.asp?id=chile_patagonia_dam

Barlow, M (2008) Council of Canadians.

Cardenas, C (2006) Experience of the Citizen Observatory of Public Services in Ecuador, içinde: Report: International Forum in the Defense of Water.

City Press (2008) Mohau Mokoena.

Dearnaley, M (2008) The New Zealand Herald, May.

Down To Earth (2008)

Driessen, T (2008) Beyond Water Wars: Lessons on Forming Collaborative Governance from Cochomamba <http://www.tni.org/books/waterdriessenwaterwars.pdf?>

Kazgan, H, Önal, S (1999) İstanbul'da Suyun Tarihi, İletişim Yayınları.

Knopper, M (2008) Altnet www.turntotap.com.

Lodhia, S (2008) CFDA, April, 30.

Macfarlane, J (2008) "Chlorine in tap water 'nearly doubles the risk of birth defects'" 31st May.

Mail Guardian (2008) Water contamination cited in E Cape child deaths, Johannesburg, SA, 30 April 2008) http://www.mg.co.za/articlepage.aspx?area=breaking_news/breaking_news_national&articleid=338151

PIB News (2008) April 30 <http://pib.nic.in/release/release.asp?relid=38335>) Polaris Institute (2008)

Salter, J (2008) Associated Pres.

Singh, P M (2008) Collective Initiative for Research and Action, 10 June.

Soriano, A (2008) The Struggle of Xoxocotla and Morelos, içinde: Report: International Forum in the Defense of Water.

The Telegraph (2008) April 16.

www.indiatogether.org April 14, 2008 Old Conflict Resurfaces at Athirappilly Falls.